

YARGI KARARLARI IŞIĞINDA İDARENİN GERİ ALMA YETKİSİ: DİPLOMA İPTALİ ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

*THE ADMINISTRATION'S POWER OF REVOCATION IN THE LIGHT OF JUDICIAL DECISIONS:
AN ANALYSIS THROUGH DIPLOMA CANCELLATION*

Araştırma Makalesi
Gülcan AZİMLİ ÇİLİNGİR*

ÖZ

Diploma, bir bireyin belirli bir eğitim kurumunu başarıyla tamamladığını ve bu kurumun ilgili düzeydeki öğretim programını bitirdiğini belgeleyen resmi bir evraktır. Ancak bazı durumlarda verilen bu belgenin iptali gündeme gelebilir. Diploma iptali, yükseköğretim kurumlarının diplomaya esas teşkil eden koşulların sonradan hukuka aykırı şekilde yerine getirildiğini tespit etmesi durumunda başvurulana olağanüstü bir idari işlemdir. 2020'li yıllarla birlikte dijitalleşen akademik sistemler, artan öğrenci hareketliliği ve yapay zekâ destekli belge doğrulama sistemleri sayesinde bu alandaki denetimler daha etkin hâle gelmiş; dolayısıyla diploma iptali kararlarının sayısında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu artış, hem uluslararası düzeyde sahteciliğe karşı alınan önlemler hem de ulusal yargı içtihatlarının yönlendirici etkisiyle şekillenmektedir. Diploma iptali, geçmişte istisnai durumlar için uygulanan bir idari tedbirken; günümüzde gelişen teknoloji, artan akademik hareketlilik ve toplumsal denetim talepleriyle birlikte çok daha sistematik, kapsamlı ve şeffaf bir yapıya kavuşmuştur. Hem Türkiye'de hem de dünya genelinde akademik dürüstlük, şeffaf denetim ve kurumsal güvenilirlik ilkeleri doğrultusunda diploma iptali işlemleri sıkı kurallara bağlanmakta ve kamuoyuyla da paylaşılmaktadır. Bir diplomanın iptali, ilgili kurumun iç denetim mekanizmalarının işlerliğini ve eğitim kalitesini kamuoyuna yansıtması açısından hem bir sınav hem de bir fırsat niteliği taşır. Bu nedenle üniversiteler, öğrenci kayıt süreçlerinden mezuniyet aşamasına kadar olan tüm akademik süreçlerde veri doğrulama, belge güvenliği ve etik ilkelere uyum gibi hususlarda daha hassas davranmaktadır. Dijital dönüşümün etkisiyle diploma iptali işlemleri yalnızca bir yaptırım mekanizması

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1900846

Makalenin Geliş Tarihi: 02.03.2026

Makalenin Kabul Tarihi: 19.06.2026

* Dr. Öğr. Üyesi, Van YYÜ, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

E-posta: gulcanazimlicilingir@yyu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3618-2104

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

değil, aynı zamanda kurumsal güvenilirliğin ve kamu yararının korunmasına hizmet eden bir araç olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İdari İşlem, İdari İşlemin Geri Alınması, Dinlenilme Hakkı, Adil Yargılanma Hakkı, Kazanılmış Hak

ABSTRACT

A diploma is an official document that certifies an individual's successful completion of a specific educational program at a recognized institution. However, in some cases, the revocation of such a document may come into question. Diploma revocation is an extraordinary administrative measure taken when higher education institutions determine that the conditions required for awarding the diploma were fulfilled in a manner that later proves to be legally invalid. With the onset of the 2020s, digitalized academic systems, increased student mobility, and AI-supported document verification technologies have made monitoring processes more effective, leading to a noticeable increase in diploma revocation decisions. This rise is shaped by international efforts to combat fraud and the guiding influence of national legal precedents. While diploma revocation was once applied only in exceptional circumstances, today it has become a much more systematic, comprehensive, and transparent procedure, driven by technological advances, academic mobility, and growing public demands for accountability. Both in Turkey and around the world, diploma revocation procedures are now subject to strict regulations, guided by principles of academic integrity, transparent oversight, and institutional credibility, and the outcomes are often shared publicly. Diploma revocation processes affect not only individuals but also directly impact the institutional reputation of higher education establishments. Invalidating a diploma serves both as a test and an opportunity for an institution to demonstrate the effectiveness of its internal control mechanisms and the quality of its educational standards to the public. With the impact of digital transformation, diploma revocation is regarded not only as a sanction mechanism but also as an instrument serving to protect institutional credibility and the public interest.

Keywords: Administrative Act, Revocation of Administrative Action, Right to be Heard, Right to a Fair Trial, Acquired Rights

EXTENDED SUMMARY

A diploma is a formal legal instrument that confirms an individual has fulfilled the requirements of a specific academic curriculum. Beyond its educational significance, it serves as a gateway to fundamental constitutional rights, such as the right to work, access to public office, and academic career advancement. However, the revocation of a diploma by an administrative body—higher education institutions—represents an extraordinary intervention that can dissolve decades of professional life. In the current decade, the rapid digitalization of academic records and the deployment of AI-powered verification systems have led to a surge in diploma cancellations. This research addresses the critical legal tension: While digital tools enhance "academic integrity," they simultaneously challenge "legal stability" when administrative actions are taken many years after the diploma was initially awarded.

The study evaluates the cancellation of diplomas within the duality of the Principle of Legality and the Principle of Legal Certainty. Under Turkish Administrative Law (notably Law No. 2547 and Law No. 2577), administrative acts are generally subject to a 60-day revocation period. However, exceptions such as "fraud" (hile), "manifest error" (açık hata), and "legal nullity" (yokluk) allow the administration to revoke acts indefinitely. The research distinguishes between these concepts:

Fraud: Intentional deception by the individual (e.g., submitting fake high school credentials).

Irregularity: Procedural errors where the individual may be in good faith. The study posits that while fraud justifies indefinite revocation, simple irregularities must be protected under the "vested rights" doctrine once the legal challenge period has expired.

A significant portion of this research is dedicated to analyzing the precedents of the Council of State (Danıştay) and the Constitutional Court of Türkiye. A recurring legal dilemma involves diplomas revoked due to irregular horizontal transfers discovered nearly 30 years after graduation. The study analyzes how the courts weigh the "public interest" in correcting an unlawful act against the "individual's interest" in maintaining a settled legal status. The judiciary's shifting stance—from favoring absolute legality to embracing proportionality and the protection of legitimate expectations—forms the backbone of this analysis. The research argues that the right to be heard and the right to a fair trial must be strictly observed during these administrative proceedings to prevent arbitrary exercises of power. The study highlights that in the 2020s, diploma revocation has evolved from an exceptional disciplinary measure into a systematic administrative tool. Digitalization provides institutions with a "perpetual audit" capability. However, the research cautions that technological efficiency should not supersede fundamental legal guarantees. It explores the necessity of a "procedural shield" for graduates, ensuring that even in the face of automated detection, the human-centric principles of administrative law—such as the defense right—remain intact.

The study concludes that the revocation of a diploma is a dual-purpose mechanism: it serves as a test for an institution's internal audit quality and as a shield for public trust in academic qualifications. Nevertheless, for the sake of Legal Stability, the administration's power of revocation cannot be limitless. Revocations

occurring decades after the fact, in the absence of clear individual fraud, risk undermining the very essence of a Law-Governed State. The research suggests a more nuanced legislative framework that sets "maximum time limits" even for certain types of errors, ensuring that the sword of Damocles does not hang over graduates indefinitely.

GİRİŞ

Diploma, bir eğitim kurumunun belirli bir programını başarıyla tamamlayan bireye verilen resmi bir belgedir. Kişiyi meslek icrası, kamuda görev alma veya akademik ilerleme gibi çeşitli haklar sağlar. Bu nedenle diploma, yalnızca bir eğitim belgesi değil, aynı zamanda bireyin anayasal güvenceleriyle ilişkili bir hak kazanımıdır. Bu kazanımın geri alınması –özellikle iptal edilmesi– durumunda dinlenilme hakkı ve adil yargılanma hakkı gibi temel haklar doğrudan etkilenecektir. Diploma iptali aynı zamanda idari bir işlem niteliğindedir. Bu nedenle hem idare hukuku ilkeleri hem de özel mevzuat dikkate alınarak; ilk olarak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Türk Ceza Kanunu'nun 204. maddesi ve son olarak İlgili disiplin yönetmelikleri kapsamında değerlendirilmelidir.

Diplomanın veriliş sürecindeki hukuka aykırılıklar nedeniyle bu belgenin geçerliliğinin ortadan kaldırılması yani diploma iptali işlemlerinin temel haklar bakımından değerlendirmesini ele alan bu çalışmada, özellikle sahtecilik, açık hata ve yokluk kavramları çerçevesinde diplomaların geri alınmasının hukuki sınırları tartışılmaktadır. Kazanılmış hak, hukuki güvenlik, idari işlemlerde geçmişe yürümezlik ilkeleri bağlamında uzun yıllar önce yapılan işlemlerin iptalinin mümkün olup olamayacağı irdelenmekte; ayrıca Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararları ışığında, yatay geçiş ve ardından alınan diplomaların uzun yıllar yaklaşık 30 yıl sonra iptal edilmesinin hukuki temelleri ele alınmakta, hukuki istikrar ve ölçülülük ilkeleri bakımından değerlendirmeler yapılmaktadır. Ayrıca çalışmada, diploma iptalinin hukuki gerekçeleri, dayandığı mevzuat, yargı kararları ve disiplin hukuku ile ilişkisi de incelenecektir.

I. ADİL YARGILANMA HAKKI VE DİNLENİLME HAKKI BAĞLAMINDA DİPLOMA İPTALİ

İdarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunun sağlanmasında, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak yargısal denetime tabi tutulması kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, adil yargılanma hakkı, modern hukuk devletinin temel yapı taşlarından biri olarak, yalnızca ceza ve hukuk yargılamalarında değil, idari işlemlerde de bireylerin temel güvencelerinden biridir.¹ Diploma iptali ise, bireyin eğitim hakkını ve sosyal yaşamını doğrudan etkileyen ağır bir idari işlemdir. Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarınca tesis edilen diploma iptali işlemlerinin hem usul hem de esas yönünden adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. İlgili işlemlerin yargı denetimine tabi olması ise, idarenin keyfiliğini önleyerek hukuk devleti ilkesini somutlaştırır. Adil yargılanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hak; mahkemeye erişim, makul sürede yargılanma, bağımsız ve tarafsız mahkeme önünde yargılanma, dinlenilme hakkı ve gerekçeli karar alma gibi güvenceleri içerir. İdari işlemler hakkında açılan davalarda, idare tarafından birey dinlenmeden, bireye bilgi verilmeden ve karar gerekçelendirilmeden tesis edilen işlemler, bu hakkı ihlal edebilir.²

Özellikle diploma iptali gibi kişilerin mesleki geleceğini doğrudan etkileyen işlemlerde, usul güvencelerine riayet edilmesi zorunludur. İptal işlemi öncesinde kişiye bildirimin yapılması, dinlenilme hakkının tanınması, işlemle ilgili şeffaf ve gerekçeli bir karar verilmesi gerekir. Bu güvenceler sağlanmadan yapılan işlemler, yargı denetiminde hukuka aykırı bulunarak iptal edilebilmektedir. Anayasa Mahkemesi de bu konuda çeşitli kararlarında, idarenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucu doğan hak ihlallerine dikkat çekmiştir.³ Nitekim AYM, doktora tezinin iptaline ilişkin bir başvuruda, idari

¹ Mehmet Kopuz, "Adil Yargılanma Hakkının Bir unsuru Olan Çelişmeli Yargılanma Hakkı," *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, sy. 19 (2020): 20.

² Şulenur Göztepe, "İdari İşlemin Yargısal Denetiminde Dikkate Alınan İlkeler," *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, sy. 3 (2020): 980.

³ AYM, Özcan Bayrak, B.No: 2019/14060, 3/11/2022. Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümü 3/11/2022 tarihinde, Özcan Bayrak (B. No: 2019/14060) başvurusunda Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/14060>.

sürecin eksik işletilmesinden kaynaklanan külfetin yalnızca bireye yüklenmesini, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir.⁴

Diploma iptali işlemlerinde, ilgilinin işlemin gerekçesine vakıf olması, dinlenilme hakkına sahip olması ve delillere erişebilmesi gereklidir. Aksi durumda, idarenin tek taraflı iradesiyle bireyin haklarının ortadan kaldırılması, hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil eder. Danıştay kararlarında da, bireyi dinlemeden yapılan diploma iptali işlemleri hukuka aykırı bulunmuştur. Bu durum, adil yargılanma hakkının idari işlem aşamasında da geçerli olduğunun göstergesidir. İdare tarafından iptal edilen bir diploma, bireyin mesleki itibarını, gelir kaynaklarını, hatta kamusal statüsünü doğrudan etkileyebilir.⁵ Dolayısıyla bu tür işlemler ölçülülük ve orantılılık ilkeleri ışığında değerlendirilmeli; hukuka aykırı bir işlem tesis edilmişse, etkili başvuru yolları kullanılabilir olmalıdır. Diploma iptali işlemleri idari işlem niteliğinde olduğundan, bireylerin idari yargı yoluna başvurma hakkı bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, diploma iptali işlemleri, idari yargı denetimine tabi olup, bu denetim sırasında yalnızca işlemin şekli değil, aynı zamanda ölçülülük, orantılılık ve kazanılmış hak ilkeleri de dikkate alınmalıdır.

Yargı organları, bireyin mezuniyetin ardından yıllarca kamu görevinde bulunmuş veya özel sektörde çalışmış olmasını, işlemdeki gecikmeleri ve yönetmeliklerin geçmişte yürütülmesini gözeterek karar vermektedir.⁶ Böylece diploma iptali işlemi, yalnızca “hukuka uygunluk” açısından değil, aynı zamanda bireyin hukuki güvenlik hakkı çerçevesinde de denetlenmektedir. Adil yargılanma hakkı, idari işlemlerin hukuki denetiminde vazgeçilmez bir ilkedir.⁷ Diploma iptali gibi ağır sonuçlar doğuran işlemlerde, bireye dinlenilme hakkı tanınması⁸, idari sürecin şeffaf ve gerekçeli biçimde yürütülmesi ve etkili bir yargı denetiminin sağlanması, hukukun üstünlüğünün gereğidir.

⁴ AYM, Abidin Pişgin B. No: 2018/16871, 18/10/2023. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/16871>.

⁵ Dan. İBK, E.1987/1, K.1987/2 19/3/1988. RG. 06/07/1987, S.19759.

⁶ AYM, E.2012/65, K.2013/49, 20/09/2013; Dan. İDDK, E.2007/2255, K.2011/239, 17/02/2011.

⁷ Yavuz Öztürk, “İnsan Hakları Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı,” *İnsan Hakları Yıllığı* 36 (2008): 62.

⁸ Melike Özge Çebi Buğdaycı, “İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı,” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi* 125 (2016): 31.

Aksi durumda, bireylerin kazanılmış hakları zedelenmekte ve hukuk devleti ilkesi ciddi biçimde zarar görmektedir. Bu nedenle, diploma iptali işlemlerinin hem usul hem de esas yönünden adil yargılanma güvenceleriyle denetlenmesi zorunludur.

1982 Anayasası'nın 125. maddesi uyarınca, idarenin her türlü işlemi yargı denetimine tabidir. İdare, hukuka aykırı olarak verilmiş bir işlemi kamu yararını gözeterek geri alabilir. Ancak bu işlemin “yetki, şekil, sebep, konu ve maksat” unsurlarına uygun olması ve dinlenilme hakkına saygı gösterilmesi gerekir.⁹ Dinlenilme hakkı, dinlenilme hakkı, idari işlemin tesis edilmesi öncesi, karar verilmesinde belirleyici olan mühim olaylarla alakalı, idari makamca, idari işlemde etkilenecek olan ilgililere fikrini beyan etme imkanı verilmesi zorunluluğunun bulunması şeklinde tanımlanabilir.¹⁰

Bu hak bireylerin en kutsal ve doğal haklarından biri olmasının yanı sıra, insan olmanın da doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.¹¹ Diploma iptali işlemleri, bireyin mesleki ve sosyal yaşamını doğrudan etkileyen, ciddi sonuçlar doğuran idari tasarruflardır. Bu nedenle, bu tür işlemlerin tesisinde yalnızca maddi vakıaların değerlendirilmesi yeterli olmayıp, aynı zamanda kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin gözetilmesi ve adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi zorunludur. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, idari işlemler açısından da geçerlidir. Özellikle yükseköğretim kurumlarınca gerçekleştirilen diploma iptali işlemlerinde, ilgililere önceden bildirimde bulunulması, iddiaların açıkça ortaya konulması ve kişilere görüş ve itiraz hakkı tanınması hukuka uygunluk açısından temel bir gerekliliktir.¹²

⁹ “İptal kararları, bir idari işlemin hukuka uygun olup olmadığını denetleyen idari yargı yerinin işlemin geçerliliğini etkileyen bir sakatlık saptaması halinde, işlemin geriye yürür biçimde tesis edildiği tarih itibarıyla hukuk düzeninden kalkmasını sağlayan ve kesin hüküm olabilen yargı kararlarıdır. İptal kararları üzerine idarenin yeni bir işlem tesisini gerektiren durumlarda kesin hükmün etkisini ortadan kaldıracak biçimde işlem yapılamaz. Bazı durumlarda, iptal edilen işlemin yenilenmesi mümkündür. İdari işlemin yetki, şekil, sebep yönünden veya yeterli araştırmanın yapılmadığı gerekçesiyle iptal edilmesinde, işlemin hukuka aykırılığının giderilerek yenilenmesi hukuka aykırı sayılmayabilir.” Dan. 10. HD, E. 2002/3686, K. 2003/5292, 23.12.2003. (*Danıştay Kararlar Dergisi* 2, sy. 4 (2004): 303).

¹⁰ Bahtiyar Akyılmaz, *İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü* (Ankara: Yetkin Yay., 2000), 43.

¹¹ Sibel İncoğlu, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı* (İstanbul: Beta Yay., 2023), 356-357.

¹² Çebi Buğdaycı, “İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı,” 38.

Diploma iptalinde kişiye hukuken dinlenilme hakkı tanınması özellikle önemlidir; çünkü bu tür işlemler, bireyin geleceğini doğrudan etkiler. İlgili idare, diploma iptali kararından önce şu asgari unsurları yerine getirmelidir:

- Kişiye yöneltilen iddiaların açıkça bildirilmesi,
- Belirli süre tanınarak yazılı savunma istenmesi,
- Kişinin delillere erişim hakkı sağlanması.

Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, idari işlemin şekil yönünden hukuka aykırı olmasına ve yargı mercilerince iptaline yol açabilir. Danıştay içtihatları da bu doğrultuda gelişmiş olup, ilgiliyi dinlemeden esis edilen diploma iptali işlemleri, hukuka aykırı sayılmakta ve iptal edilmektedir.¹³ Nitekim Danıştay 8. Dairesi'nin bir kararında, usulsüz geçiş nedeniyle yapılan diploma iptalinin, ilgili kişi dinlenilmeden gerçekleştirilmiş olması, işlemin iptal gerekçesi olarak kabul edilmiştir.¹⁴

Bu hak, yalnızca biçimsel bir prosedür değil, aynı zamanda idarenin işlem tesis ederken objektif, tarafsız ve orantılı bir değerlendirme yapma yükümlülüğünün bir parçasıdır. Bu çerçevede, diploma iptali gibi ağır sonuçlar doğuracak bir işlemde, kişiye isnat edilen eylemin ne olduğu, bu eylemin hangi hukuki normu ihlal ettiği ve bu ihlalin diploma verilmesine nasıl etki ettiği açıkça ortaya konulmalıdır.¹⁵ İlgilinin bilgi ve belge sunmasına, hukuki görüş bildirmesine ve itirazlarını dile getirmesine imkân tanınmadan yapılan iptaller, idarenin tek taraflı iradesine dayanarak kişilerin temel haklarını ortadan kaldırması anlamına gelmekte ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır.¹⁶ Sonuç olarak, diploma iptali işlemlerinde dinlenilme hakkının gözetilmemesi, işlemin hem şekil hem de esas yönünden hukuka aykırı olmasına yol açar. Bu tür işlemlerin iptali, yalnızca

¹³ Dan. İBK, E. 1985/422, K. 1987/773, 02.07.1987.

¹⁴ Dan. 8. HD, E.2012/95, K.2014/227,10.04.2014. “Kararda, savunma hakkının idari işlemler bakımından da geçerli temel bir ilke olduğu vurgulanmıştır Aynı yönde; AYM, E.2013/195, K.2015/75, 24.06.2015.

¹⁵ Kemal Gözler, *İdare Hukuku* (Bursa: Ekin Yay., 2019), 864.

¹⁶ Turan Yıldırım, “İdari İşlemlerin İptali ve Geri Alınması,” içinde *Yıldızhan YAYLA’ya Armağan* (İstanbul:2003), 582; Güney Dinç, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 57,18 (Mart 2005): 285.

bireylerin haklarının korunması açısından değil, aynı zamanda idarenin meşruiyetini sürdürebilmesi bakımından da zorunludur.

II. KAZANILMIŞ HAK BAĞLAMINDA DİPLOMA İPTALİ VE YARGI DENETİMİ

Kazanılmış hak; doğduğu anda hukuka uygun biçimde tamamlanmış, kişi lehine sonuçlar doğurmuş ve sonradan mevzuat değişikliği ya da işlemin geri alınması gibi sebepler ortaya çıksa dahi hukuk düzeni tarafından korunması gereken haktır.¹⁷ Kazanılmış hak, bireylerin devlete ve hukuk düzenine güvenerek geleceklerini planlayabilmelerini sağlamak, bu güvene dayanarak kurdukları hukuki ilişkilerin tanınması ve korunmasını temin etmek amacıyla ortaya çıkan bir kavramdır.¹⁸ Bu kavrama duyulan ihtiyaç, özellikle kanunların zaman bakımından uygulanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Kazanılmış hak ilkesi, yasama ve yürütme organlarının karar ve işlemlerinin geçmişe etkili şekilde uygulanmasına karşı geliştirilen ve bu yetkilerin sınırlandırılmasını amaçlayan bir hukuki güvence niteliğindedir.¹⁹ Yükseköğretim sisteminde yatay geçiş ile geçilen bir programdan mezun olunması ve bu programdan alınan diplomanın uzun süre boyunca kullanılması, bu diplomanın kazanılmış hak oluşturduğu yönünde güçlü bir hukuki zemin oluşturur. Kişinin mezun olduğu program, o dönem yürürlükte olan mevzuata uygun şekilde yürütülmüşse, sonradan yapılan düzenlemelerle bu kazanımın ortadan kaldırılması hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmaz.

Bir idari işlem hangi tarihte yapılmış ise o tarihte geçerli olan hukuk kurallarına göre değerlendirilir. Bu durum, idari işlemlerde geçmişe yürümezlik (geriye yürümezlik) ilkesinin bir sonucudur. Öğrencinin yatay geçiş yaptığı tarihte yürürlükte olan yönetmelik veya mevzuat, işleme esas alınmalı; daha sonra yapılan değişiklikler geçmişe etkili olarak

¹⁷ Selman Sacit Boz, “Yargı Kararları Işığında Müesses Durum,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, 2 (2018): 132.

¹⁸ Yücel Oğurlu, *İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu* (Ankara: Seçkin Yay., 2003): 122; Çebi Buğdaycı, “İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı,” 30.

¹⁹ Oğurlu, *İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunusu*, 289; İbrahim Kaboğlu, “Hukukun Genel İlkeleri ve Anayasa Yargısı (Özgürlükler Hukuku Açısından Bir Yaklaşım),” *Anayasa Yargısı Dergisi* 8 (1997): 311.

uygulanmamalıdır. Danıştay İçtihatı Birleştirme Kurulu'nun yerleşik içtihadında²⁰; bir idari işlemin tesis edildiği tarihteki hukuki durum geçerlidir ve kişi buna dayanarak bir statü kazanmışsa, bu statüye sonradan yapılan değişikliklerle müdahale edilemez ve kamu düzenine açık aykırılık söz konusuysa kazanılmış hak iddiasının geçerli olmayacağı belirtilmiştir.

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun özellikle; kazanılmış hak, hukuki güvenlik, yargı kararlarına güvenin korunması, idarenin geri alma yetkisinin sınırları ilkeleri noktasında emsal karar niteliği taşıyan ve özetle “yargı kararına dayanılarak sağlanan başarının kişi açısından kazanılmış hak oluşturduğu” kabul edilen kararını burada ele almak yerinde olacaktır. Kurul'un kararındaki değerlendirmesi; yargı kararı üzerine yeniden öğrenciliğe dönen ve eğitimini tamamlayarak mezun olan kişinin mezuniyet belgesinin sonradan iptal edilip edilemeyeceğine ilişkindir. Kurul, bir kişinin, yargı kararına dayanarak eğitimine devam edip mezun olmasıyla elde ettiği statünün “kazanılmış hak” oluşturduğunu ve bu nedenle mezuniyetin sonradan geri alınmasının hukuka uygun olmadığını temel ilke olarak benimsemiştir. Söz konusu kararda, ilgililerin "hile" ile tesis ettirdikleri, yükseköğretim kurumuna kayıt yolundaki idari işlemlerin dahi "öğrenim süresi içinde" geri alınabileceğinin ifade edilmiş olması, olayda ise, yükseköğretim kurumundan kaydı silinen davacının aftan yararlanma başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali yolundaki "yargı kararı üzerine" öğrenimine devam etmesi sonucunda "mezun durumda bulunması" karşısında, davacının yargı kararına dayanılarak sağladığı bu başarının kendisi için kazanılmış hak olarak kabul edilmesi gerektiği ve mezuniyet belgesinin iptalinde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.²¹

İdare hukukunun temel ilkelerinden biri olan hukuki güvenlik, bireylerin hukuk düzenine güven duyarak geleceklerini planlayabilmeleri ya da kişinin mevcut hukuki durumunun devam edeceğine duyduğu güvenin sarsılmaması ve bu nedenle hayal

²⁰ Dan. İBK, E.1968/8, K.1973/14, 22.12.1973; Ayrıca bkz. Dan. 8. HD, E.2020/6033, K.2022/3227, 28.04.2022. (“İdari işlemin tesis edildiği tarihteki mevzuat esas alınmalı; hukuki güvenlik gereği, kazanılmış haklara keyfi olarak müdahale edilemez”).

²¹ Dan. İDDK, E.2014/397, K.2016/298, T.17.02.2016 www.danistay.gov.tr.

kırıklığına uğratılmaması gerektiği anlamına gelir.²² Bu güven duygusunu zedeleyecek şekilde, geçmişte usulüne uygun olarak tesis edilmiş bir idari işlemin misalen aradan 30 yıl geçtikten sonra geri alınması, ancak çok istisnai durumlarda hukuka uygun kabul edilebilir. 30 yıl önce yapılan bir yatay geçiş işleminin ve bu geçişe dayalı olarak alınan diplomanın iptali, yalnızca çok sınırlı durumlar söz konusuysa hukuken geçerli olabilir. Bu durumlar; kişinin hileli davranışta bulunması (sahte belge, kimlik, not vb.), idarenin açıkça hataya düşürülmesi ya da açık ve ağır mevzuat ihlali olarak sıralanabilir.

Danıştay'ın ve Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarına göre, bu tür işlemlerin geriye yürüyerek iptal edilmesi, bu unsurlar varsa mümkündür. Ancak bu unsurların bulunmadığı bir durumda, kişi hakkında kazanılmış hak doğar. Eğer idare, onlarca yıl önce tesis edilen işlemleri keyfi gerekçelerle geri almaya kalkarsa, bu durum hem hukuki istikrarı hem de idarenin güvenilirliğini zedeler.²³ Böyle bir uygulama, bireylerin devlet kararlarına duyduğu güveni ortadan kaldırır ve kamu yönetiminde kaosa yol açabilir. Anayasa Mahkemesi de bu doğrultuda bir değerlendirmede bulunmuş ve idari bir işlemin hatalı şekilde yürütülmesinden doğan külfetin yalnızca başvurucuya yüklenmesini anayasaya aykırı bulmuştur. Doktora tezinin iptaline ilişkin verdiği kararında, “*idarenin yükümlülüklerini ihmal etmesinden doğan külfetin ... sadece başvurucuya yüklenmesini*” hak ihlali saymıştır.²⁴ İlgili kişinin hilesi veya açık mevzuat ihlali bulunmaksızın, 30 yıl önce yapılmış bir yatay geçişin ve diplomaya bağlanan tüm sonuçların bugün iptal edilmesi; hukuka aykırı, ölçüsüz, hukuki güvenlik ve istikrar ilkelerine aykırı bir idari işlem niteliğindedir. Bu tür işlemler, idari yargi mercileri tarafından iptal edilmelidir.

²² Mehpare Çaptuğ, “Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 9, sy. 17 (2021): 153.

²³ Dan. 8 HD, E.2020/1504, K.2022/5306, 30.09.2022.

²⁴ AYM, E.2016/2018, K.2018/16871, 12.10.2018.

III. DİPLOMA İPTALİNE GÖTÜREN BAŞLICA HUKUKİ GEREKÇELER

A. Hile ve Usulsüzlük Nedeniyle Diploma İptali

Hile, hukuki sonuç doğuracak bir işlemin gerçekleşmesi sırasında gerçek dışı bilgi verilmesi veya belge sunulması suretiyle idarenin yanıltılmasıdır. Usulsüzlük ise, bir işlemin yürürlükteki kurallara aykırı biçimde yapılmasıdır.²⁵ Diploma iptali bağlamında, sahte belge kullanımı, sınavlara yerine başkasını sokmak, kayıt şartlarını karşılamamasına rağmen usulsüz biçimde kayıt yaptırmak gibi eylemler bu kapsama girer.²⁶ Yükseköğretim kurumlarından alınan diplomalar, yalnızca eğitim sürecinin başarıyla tamamlandığını değil, aynı zamanda bu sürecin dürüst ve hakkaniyete uygun şekilde sürdürüldüğünü de belgeleyen resmi evraklardır. Ancak bu sürecin herhangi bir aşamasında hile, sahtecilik, usulsüzlük veya dolandırıcılık gibi etik dışı eylemlerle karşılaşılması durumunda, alınan diplomanın hukuki geçerliliği tartışmalı hâle gelmekte ve iptal edilmesi söz konusu olabilmektedir. Diplomanın iptali, özellikle öğrencinin öğrenim sürecinde gerçekleştirdiği ciddi disiplin ihlalleri ya da ceza hukuku kapsamında değerlendirilebilecek eylemlerle bağlantılı olarak gündeme gelir. Bu eylemler arasında; sınavlarda kopya çekmek, başka bir kişiyi kendi yerine sınava sokmak, sahte transkript veya başarı belgesi kullanmak, yüksek lisans ya da doktora tezinde intihal yapmak gibi ciddi akademik etik ihlalleri yer almaktadır.

İdare hukukunda, hile, idari işlemin tesisi anında idareyi yanıltan, bir eksikliği gizleyen, gerçek dışı bazı belgelerle ya da beyanlarla onu aldatarak idarenin iradesini ve onun ötesinde kararını sakatlayan bir durum olarak ifade edilmekte ve kimsenin, yolsuz tutumu sayesinde idame ettiği hukukî durumdan faydalanmaya çalışamayacağı ve idare yanıltılarak sağlanan hukukî durumun hiçbir zaman kazanılmış hak teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir. Bu açıklamaların sonucu olarak da ilgilinin hilesi sonucu tesis edilen

²⁵ <https://sozluk.gov.tr/>.

²⁶ Hulusi Alphan Dinçkol, “Yükseköğretimde Öğrencilik Statüsü Karşısında İlişği Kesilmiş Kişinin Statüsü ve Disiplin Rejimindeki Durumu,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy.1 (2023): 131.

işlemlerin herhangi bir süre ile bağlı olmaksızın geri alınabileceği gerek doktrinde gerekse yargı kararlarında tartışmasız biçimde kabul görmektedir.²⁷

Diplomanın hileyle elde edildiğinin sonradan anlaşılması halinde, bu durum kamu düzenine aykırı kabul edilmekte ve ilgili yükseköğretim kurumları ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından diploma iptal işlemleri başlatılabilmektedir. Nitekim Danıştay'ın yerleşik içtihatlarında, "hileyle alınan diplomaların geçersiz sayılacağı ve bu tür işlemlerin herhangi bir zaman aşımı süresine tabi olmayacağı vurgulanmaktadır."²⁸ Kararda, "hileyle alınan diplomanın kamu düzenine aykırılığı" gerekçesiyle iptal işleminin süreye bağlı olmadığı belirtilmiştir. Danıştay, hile veya usulsüzlük sonucu elde edilen diplomaların kazanılmış hak doğurmayacağı yönünde yerleşik içtihatlarla sahiptir. Danıştay 8. Dairesi'nin kararında, mezuniyet koşulları gerçekte sağlanmamışsa ve bu durum idare tarafından sonradan tespit edilmişse, diplomanın iptal edilebileceği ifade edilmiştir.²⁹

Ayrıca; Danıştay 1987 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında “ *hileyle ya da idareyi yanıltarak kaydını yaptıran bir öğrencinin ancak mezun olmadan önce öğrencilikle ilişkisinin kesilebileceği, yani mezun olduktan sonra hile ile kurulan işlemin geri alınamayacağı*” na karar vermiştir.³⁰ Yine bu karara atıf yapılarak bir başka kararında, ÖSYS’de hile yaparak üniversiteye kaydolun ve daha sonra durum anlaşarak ilişkisi kesilen, daha sonra af kanunuyla tüm dersleri veren bir kişinin mezuniyet belgesinin verilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu kararlarda görüldüğü gibi Danıştay, hile ile elde edilmiş işlemlerde öğrencilik statüsünün kazanılmasına ilişkin farklı bir kriter getirerek mezun olduktan sonra bu durumun istikrar ilkesi gereğince korunması gerektiğine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi de hileli işlem sonucu elde edilen hakların korunamayacağına işaret etmiş, ancak iptal sürecinde bireyin adil yargılanma hakkı ve

²⁷ Dan. 8. D., E. 2017/1325 K. 2018/785 T. 14.2.2018 www.danistay.gov.tr.

²⁸ Dan. 8. HD, E.2015/3985, K.2017/6445, 04.05.2017.

²⁹ Dan. 8. HD, E.2019/1221, K.2020/5371, 08.12.2020, www.danistay.gov.tr.

³⁰ İBK, 06.07.1987, E. 1987/1, K. 1987/2, DBB. 335 Danıştay 8. Daire, 2000/892, K. 2001/5894, www.danistay.gov.tr.

hukuki güvenlik ilkesi doğrultusunda bilgilendirilmesi, dinlenilme hakkının tanınması gerektiğini vurgulamıştır.³¹ Bu durum, kamu yararının ve eğitimin güvenilirliğinin korunması amacıyla hukuken gerekli bir tedbir olarak görülmektedir. Bununla birlikte, diplomanın iptali işlemi bir idari işlem niteliğinde olduğundan, bu işlemin hukuka uygun olabilmesi için belirli şartların sağlanması gerekmektedir. Öncelikle, diploma iptaline konu olan fiilin açık ve kesin delillerle ortaya konulması gerekir. Bunun yanı sıra, kişiye dinlenilme hakkı tanınmalı, soruşturma süreci şeffaf ve objektif yürütülmeli ve karar süreci usul kurallarına uygun olmalıdır. Aksi takdirde yapılan iptal işlemleri, bireyin temel hak ve özgürlüklerine müdahale teşkil edebilir ve idari yargı mercilerince iptal edilebilir. Diploma iptali işlemleri, sadece bireysel düzeyde sonuç doğurmakla kalmamakta, aynı zamanda ilgili yükseköğretim kurumunun kurumsal itibarı, mezuniyet sonrası mesleki uygulamalar ve kamu hizmetine giriş gibi alanlarda da önemli etkilere yol açabilmektedir. Örneğin, hileyle alınan bir diplomanın kullanılması suretiyle kamu görevine girilmişse, bu görevin kazanılması da geçersiz hâle gelebilir. Bu durumda, diploma iptali, kamu görevinden çıkarılmayı da beraberinde getirebilir.

Sonuç olarak, yükseköğretim sürecinde dürüstlük ilkesine aykırı şekilde davranan ve bu yolla diploma elde eden kişilerin tespiti hâlinde, idare tarafından iptal işlemi gerçekleştirilmesi hem hukuki hem de etik bir zorunluluktur. Ancak, bu işlem ciddi sonuçlar doğurduğundan, hile ve usulsüzlük iddiaları mutlaka kanıta dayalı olmalı ve iptal işlemi bireyin dinlenilmesi alınmadan yapılmamalıdır. Aksi halde, iptal işlemi hem usul hem de esas yönünden hukuka aykırı hale gelir. Hile ve usulsüzlük nedeniyle yapılan diploma iptalleri, hukuki güvenlik ve kamu düzeni açısından zorunlu uygulamalar olmasının yanı sıra, bu uygulamanın meşruiyeti, yalnızca hile veya usulsüzlüğün somut biçimde ortaya konmasıyla değil, aynı zamanda bireyin temel haklarına saygı gösterilmesiyle mümkündür.

B. Gerçeğe Aykırı Beyan veya Belgeler Nedeniyle Diploma İptali

Gerçeğe aykırı beyan, bireyin eğitim kurumuna sunduğu bilgilerin kasıtlı olarak yanlış veya yanıltıcı olması durumunu ifade eder. Bu tür eylemler, 5237 sayılı Türk Ceza

³¹ AYM, E.2019/2018, K.2021/16871, 18.11.2021, www.kazanci.com.tr.

Kanunu bakımından da “resmî belgede sahtecilik” ve “nitelikli dolandırıcılık” kapsamında cezaî sorumluluk doğurabilir.³² İdare, hukuka aykırı bir şekilde oluşturulmuş işlemleri misalen sahte belgeyle alınmış bir diplomayı resen geri alma yetkisine sahiptir. Bu yetki, kamu yararını korumaya yönelik bir araçtır. Gerçeğe aykırı beyan veya belgelerle diploma elde edilmesi, yükseköğretimin temel değerlerini ve kamu güvenliğini zedeleyen ağır bir ihlaldir. Bu gibi durumlarda diploma iptali, sadece bireysel bir yaptırım değil, aynı zamanda kamu düzeninin korunması açısından da zorunlu bir müdahaledir. Ancak bu süreçte idari işlemlerin hukuka uygun yürütülmesi, kişiye kendini ifade etme ve itiraz hakkı tanınması ve iptal işleminin objektif delillere dayanması, hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir.³³

Danıştay, diploma verilmesine esas teşkil eden belgelerin sonradan sahte olduğunun tespiti hâlinde, diplomanın iptal edilmesini hukuka uygun bulmuştur. Danıştay 8. Dairesi, gerçeğe aykırı belgeyle kayıt yaptırıldığı anlaşılan bir davada, eğitim sürecinin tamamlanmış olmasının kazanılmış hak doğurmayacağını vurgulamıştır.³⁴ Yargı kararlarında, bu tür iptallerde önemli olan, idarenin olaya ilişkin bilgiye ne zaman ve ne şekilde ulaştığı, iptal kararını hangi gerekçeye dayandığı ve ilgili kişinin dinlenip dinlenmediğidir. Anayasa Mahkemesi kararlarında da vurgulandığı üzere, bireyin dinlenilme hakkının ihlal edilmesi, sadece usuli bir eksiklik değil, aynı zamanda adil yargılanma hakkının ve hukuk güvenliği ilkesinin ağır bir ihlali olarak değerlendirilmektedir. İptal işleminden önce kişiye bilgilendirme yapılmaması, sürecin şeffaf yürütülmemesi veya yargı yolunun etkin kullanılmasına engel olunması durumlarında, söz konusu işlemin iptal edilmesi gerektiği yönünde içtihatlar mevcuttur.

Danıştay ise benzer olaylarda, idarenin resmî belgelerdeki sahtelik ya da gerçeğe aykırılık gibi ağır hukuka aykırılıklara dayanması hâlinde, diploma gibi kazandırıcı işlemlerin geri alınabileceğini kabul etmekte; ancak bu yetkinin sınırsız ve keyfî kullanılamayacağını, kamu yararı ile birey hakları arasında makul bir denge gözetilmesi

³² Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004 RG 12.10.2004, S. 25611 (madde 204 ve madde158).

³³ Göztepe, “İdari İşlemin Yargısal Denetiminde Dikkate Alınan İlkeler,” 971.

³⁴ Dan. 8. HD, E.2014/7520, K.2016/1010, 12.10.2016.

gerektiğini belirtmektedir. Nitekim Danıştay kararlarında, idarenin diploma iptaline konu ettiği durumun somut, belgeli ve açık şekilde ispatlanması gerektiği, aksi hâlde işlemden hukuka uyarlık bulunmayacağı yönünde değerlendirmeler yer almaktadır.³⁵ Danıştay kararlarında da belirtildiği üzere, bir diplomanın gerçeğe aykırı beyan veya belgeye dayalı olarak alınması hâlinde, bu diploma “yokluk” yaptırımına tabi olup, iptal işlemi herhangi bir süre kısıtlamasına bağlı değildir.³⁶ Kararda, “gerçeğe aykırı belge ile alınan diplomanın yok hükmünde olduğu ve iptal işleminin süreye tabi olmadığı” ifade edilmiştir.

Gerçeğe aykırı beyanla alınan diplomalar, sadece bireyin akademik sicilini etkilemekle kalmaz; bu belgelerin kullanılmasıyla elde edilen kamu görevleri, akademik unvanlar veya mesleki lisanslar da geçersiz hâle gelir. Örneğin, sahte diploma ile kamu görevine giren bir bireyin memuriyeti sonlandırılabilir; bu durum kamu zararı oluşturuyorsa, idare tarafından tazmin talebinde bulunulabilir. Aynı şekilde, meslek icra yetkisi diplomasına dayanan avukat, doktor veya mühendis gibi meslek gruplarında bu tür bir sahtecilik, hem meslekten menle sonuçlanabilir hem de cezai sorumluluk doğurabilir. Anayasa’nın 129. maddesi uyarınca, kamu görevlileri hakkında yürütülen disiplin soruşturmalarının da hukuka uygunluk denetimine tabi olduğu, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri gereği bireyin temel haklarının gözetilmesi gerektiği açıktır. Bu çerçevede, diploma iptali işlemlerinde keyfiliğe yer verilmemeli, idare her durumda delil temelli hareket etmelidir.

C. Mezuniyet Koşullarının Sağlanmaması Nedeniyle Diploma İptali

Yükseköğretim kurumları tarafından verilen diplomalar, öğrencilerin belirli bir akademik programın tüm gereklerini başarıyla tamamladıklarını ve bu başarılarının ilgili kurumlarca tasdik edildiğini belgeleyen resmî nitelikteki belgelerdir. Ancak, öğrencinin mezuniyet için gerekli koşulları eksiksiz olarak yerine getirmemesi durumunda düzenlenen diplomalar, hukuken geçersiz sayılır. Bu durumda yükseköğretim kurumu, hatalı olarak düzenlenmiş olan diplomayı iptal etme yetkisine sahiptir. Mezuniyet

³⁵ Dan. 8. HD, E.2014/6278, K.2015/386, 03.02.2015.

³⁶ Dan. 8. HD, E.2022/6261, K.2024/3526, 05.06.2024. Benzer yönde Dan. 8. HD, E.2022/6042, K.2024/3527, 05.06.2024.

koşullarının sağlanmaması; zorunlu derslerin tamamlanmaması, asgari kredi sayısının karşılanmaması, mezuniyet projesi veya bitirme tezinin teslim edilmemesi, stajların yapılmaması ya da genel not ortalamasının yeterli olmaması gibi akademik eksiklikleri kapsar. Bu eksikliklerin farkına varılmadan diploma düzenlenmesi hâlinde, diploma şeklen verilmiş olsa bile, hukuki dayanağı bulunmamaktadır.

Danıştay 8. Dairesi'nin bir kararında, öğrencinin intibak programındaki derslerin tamamını almadan mezun edildiğinin tespiti üzerine, verilen diplomanın hukuka aykırı bulunduğu ve iptal edilmesinde kamu yararı bulunduğu belirtilmiştir.³⁷ Anayasa Mahkemesi ise, bu tür işlemlerde ilgilinin bilgilendirilmesi, dinlenilme hakkının tanınması ve işlemin gerekçeli olarak yapılması gerektiğine hükmetmiştir. Danıştay kararlarında da vurgulandığı üzere, bir öğrencinin mezun sayılabilmesi için, ilgili eğitim-öğretim programında öngörülen tüm akademik yükümlülükleri tamamlaması zorunludur.³⁸ Mezuniyet koşulları sağlanmadan düzenlenen diplomaların iptali, kamu düzeninin korunması açısından bir zorunluluktur ve bu işlem, idarenin geri alma yetkisi kapsamında değerlendirilir. Ancak, diploma iptali işlemi bir idari işlem olduğu için hukuka uygunluk bakımından bazı usulî güvencelere bağlıdır. Öncelikle, idare tarafından tespit edilen eksikliklerin açık ve belgeli olması gerekir. Ayrıca, diploma iptaline konu olan durum öğrenciye yazılı olarak bildirilerek, ilgili kişinin dinlenmesi ve itiraz hakkı tanınmalıdır. Bu süreçte hata yalnızca idareden kaynaklı ise, öğrencinin kusuru bulunmadığı durumlarda “iyi niyetli kazanılmış hak” tartışmaları gündeme gelebilir; ancak kamu düzenine açık aykırılık söz konusuysa, bu hak korunmaz.³⁹

Nitekim, iyi niyetli olsa dahi mezuniyet koşullarını fiilen yerine getirmemiş bir kişiye verilen diploma, şeklen var olsa bile gerçekte hukuki sonuç doğurmaz. Örneğin, bir öğrencinin tüm dersleri tamamlamadan sistemsel hata nedeniyle mezun gösterilmesi ve diploma verilmesi durumunda, bu belge hukuken geçerli değildir. Bu tür durumlar yargı kararlarında da “yok hükmünde” işlemler olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte,

³⁷ Dan. 8. HD, E.2017/4521, K.2019/7582, 12.10.2019.

³⁸ Dan. 8. HD, E.2013/11242, K.2015/15145, 07.05.2015.

³⁹ Halil Altındağ, “İdari İşlemin Geri Alınması Sebebi Olarak Açık Hata,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 20 (2016): 94.

bazı durumlarda diploma iptali yalnızca bireysel bir işlem olmaktan çıkar, aynı zamanda kamu görevleri veya mesleki lisanslarla da bağlantılı sonuçlar doğurur. Mezuniyetin geçersizliği, ilgili kişinin kamu görevine atanmasını veya meslek icra yetkisini de hukuken geçersiz kılar. Bu tür sonuçlar, hem bireysel kariyer üzerinde hem de kamu güvenliği üzerinde etkili olabilir. Mezuniyet koşullarının sağlanmadan diploma verilmesi, hem yükseköğretim kurumunun idari sorumluluğunu hem de bireyin akademik yeterliliğini tartışmalı hâle getirir.⁴⁰ Bu gibi durumlarda, idare tarafından yapılan diploma iptali işlemi, kamu düzeni ve eğitimde dürüstlük ilkeleri gereğince hukuken zorunlu kabul edilmektedir. Ancak bu işlemlerin hukuka uygun şekilde yürütülmesi, şeffaflık, delil temelli değerlendirme ve bireyin dinlenmesi durumunun gözetilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 18 Ekim 2023 tarihli ve 2018/16871 başvuru numaralı kararı'nda; başvuru, Gürcistan'daki Uluslararası Karadeniz Üniversitesi'nde başladığı doktora eğitimine, 2012-2013 eğitim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'ne yatay geçiş yaparak devam etmiş ve 2015 yılında mezun olmuştur. Ancak 2016 yılında, seminer dersini almadığı gerekçesiyle doktora mezuniyeti iptal edilmiştir. Bu iptal kararı, başvuruçunun yardımcı doçentlik kadrosundan çıkarılmasına neden olmuştur. Başvuruçunun, bu işlemlerin eğitim hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, başvuruçunun eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verirken; idarenin kusuru açısından, başvuruçunun seminer dersini almadan doktora yeterlilik sınavına girmesine ve mezun olmasına izin veren idarenin, bu süreçte hatalı davrandığını tespit etmiş ve diplomanın iptaliyle başvuruçunun eğitim hakkına yapılan müdahaleyi ölçsüz bulunmuştur. Mahkeme ayrıca, idarenin hatasının tüm sonuçlarının başvuruçuya yüklenmesinin, kamu yararı ile bireysel menfaat arasında olması gereken dengeyi bozduğuna da değinerek; Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiştir.⁴¹

⁴⁰ Dinçkol, Yükseköğretimde Öğrencilik Statüsü Karşısında İlişği Kesilmiş Kişinin Statüsü ve Disiplin Rejimindeki Durumu," 131.

⁴¹ RG, 20.02.2024, S.32465. Anayasa Mahkemesi'nin ihlal olmadığına ilişkin kararı için bkz: Özcan Zengin B. No: 2020/4244, 23.02.2022: Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

D. Yokluk ve Açık Hata Gerekçesiyle Diploma İptali

Kamu idaresi tarafından verilen diplomaların 30 yıl gibi uzun bir sürenin ardından yokluk veya açık hata gerekçeleriyle geri alınması, idari işlemlerin kesinlik kazanması, hukuki güvenlik ve kazanılmış hak ilkeleri açısından ciddi tartışmaları beraberinde getirmektedir. İdare hukukunda 'yokluk', bir işlemin kurucu unsurlarından yoksun olması nedeniyle hiç doğmamış sayılması anlamına gelir.⁴² Örneğin, diplomayı veren kurumun yetkisiz olması ya da sahte belgelerle işlem yapılması durumunda diploma işlemi baştan itibaren hükümsüz sayılır. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun "... *sahte belgeyle elde edilen bir diploma işlemi yok hükmündedir; işlem hiçbir zaman hukuki sonuç doğurmaz ve iptal süresine tabi değildir*"⁴³ gerekçeli kararları da bu tespiti destekler niteliktedir. Ayrıca, Danıştay çeşitli kararlarında geri alma işleminin "hak ve nasafet kurallarını zedelemeyecek şekilde yapılması" gerekliliğini vurgulamaktadır. Örneğin, Danıştay, yüksek lisans programları arasında yatay geçiş yapıp, bir yıllık eğitim sonucu tüm dersleri verdikten sonra, Enstitü Yönetim Kurulu'nun yatay geçiş kararını geri alması üzerine açılan davada, bu gerekliliği hatırlattıktan sonra, geri alma işleminin hukuka aykırılığına karar verip, aksi yöndeki idare mahkemesi kararını bozmuştur.⁴⁴

Danıştay, on altı yıl sonra gerçekleştirilen atamanın geri alınmasına ilişkin işlemi hukuka uygun bularak, bu konuda verilen İdare Mahkemesi kararını isabetli bulmamıştır. Kararın gerekçesinde; idarenin, mevzuata açıkça aykırı işlemlerini süreye bağlı olmaksızın her zaman geri alabileceği yönündeki ilkeye vurgu yapılmıştır. Ayrıca, bu temel ilkenin istisnası niteliğindeki 26.09.1952 tarihli Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararının yalnızca terfi işlemleriyle sınırlı olarak uygulanabileceği, bu nedenle somut uyuşmazlıkta, atama işleminin geri alınmasına dair bu kararın kıyasen uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Kararda, davacının mevzuatta öngörülen şartları yerine getirmeksizin müfettiş kadrosuna atanmasının, atama işlemini hukuka aykırı hale getirdiği, bu nedenle ilgili işlemin geri alınmasında hukuka aykırılık

⁴² Altındağ, "İdari İşlemin Geri Alınması Sebebi Olarak Açık Hata," 86.

⁴³ Dan. İDDK, E.2013/3086, K.2015/5325, 05.07.2015.

⁴⁴ Dan. 8.D, E.1993/2193, K.1993/4343, 22.12.1993, www.danistay.gov.tr.

bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede, İdare Mahkemesi'nin söz konusu işlemi iptal eden kararı hukuki dayanaktan yoksun bulunarak bozulmuştur.⁴⁵

Açık hata, idarenin işlem tesis ederken bariz bir maddi veya hukuki yanılğı içinde olması durumudur. Örneğin, kişinin mezun olmadığı halde diploma almış gibi kaydedilmesi bu kapsama girer. Bu tür durumlar, süre sınırlamasına tabi olmadan geri alınabilir. Her ne kadar yokluk ve açık hata idarenin işlemi geri almasına olanak tanısa da, işlemin üzerinden 30 yıl geçmiş olması, hukuki güvenlik, kazanılmış hak ve belirlilik ilkeleri ile çatışabilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi⁴⁶ ve Anayasa Mahkemesi⁴⁷ kararları, bireylerin uzun süre korunmuş haklarına dokunulmasının orantılılık ilkesine aykırı olabileceğini göstermektedir. Hukuki güvenlik ilkesi uyarınca, devletin vatandaşların yürürlükteki yasalara duyduğu güvene saygı göstermesi ve bu güveni zedeleyecek uygulamalardan kaçınması gerekir. Bu yaklaşım, hem hukuk devleti ilkesinin bir gereği hem de Anayasa'nın 5. maddesiyle devlete yüklenen; bireylerin refah, huzur ve mutluluk içinde yaşamalarını sağlama, ayrıca maddi ve manevi varlıklarını geliştirmeleri için uygun ortamı oluşturma görevinden kaynaklanmaktadır.⁴⁸ İdari işlemlerin, hukuka aykırı ya da hatalı olduğu gerekçesiyle her zaman geri alınabileceği endişesi, açıkça hukuki güvenlik ilkesini zedeleyecektir.⁴⁹

İstanbul 5. İdare Mahkemesi'nin E. 2025/850, K. 2026/114, T. 23.1.2026 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'na ilişkin verdiği diploma iptaline ilişkin verdiği ret kararının gerekçesinde, "yatay geçişe imkan sağlanma sırasında idarece yapılan hataların, gözden kaçan, dikkatsizlik neticesinde (sehven) yapılan hatalar seviyesinde olmadığı, böylesine ağır hukuki sakatlık halleri ile hatalı durumların davacı tarafından bilinmiyor olmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu" belirtilmiştir. İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun vermiş olduğu diploma iptal kararı, yatay geçiş işleminde "açık hata" ya dayandırılmıştır. İdarece yapılan usul hataları "açık hata" olarak

⁴⁵ Dan. 5. HD, E.2010/7438, K.2012/9568, 12.11.2012.

⁴⁶ Turek vs Slovakia (2006) 57986 EHRR 00.

⁴⁷ AYM, E.2012/100, K.2013/84, 04.07.2013.

⁴⁸ Mehmet Altundış, "Hukuki Güvenlik İlkesi," *Yasama Dergisi*, 10 (2008): 62.

⁴⁹ Yıldırım, *İdari İşlemlerin İptali ve Geri Alınması*, 581.

nitelendirilemez.⁵⁰ Danıştay kararlarında “açık hata”, idare edilenlerin kolayca anlayabileceği bir hata olarak tespit edilmektedir.⁵¹

Hukuki güvenlik ilkesi, genellikle hukuk devleti ilkesinin ayrılmaz bir unsuru olarak değerlendirilmektedir.⁵² Hukuki güvenlik ilkesi, Anayasa’da açıkça düzenlenmemiş olsa da, hukuk devleti ilkesinin doğal bir uzantısı olarak ve Anayasa’nın diğer hükümleriyle birlikte bir ilke ve ölçü normu niteliğinde uygulanmaktadır.⁵³ AYM’nin, “...kişinin uzun süre kamu görevinde bulunması, iyi niyetli kazanılmış hak oluşturur. Bu hakkın geri alınması, ancak orantılılık ve ölçülülük denetimiyle mümkündür. Diplomanın sahte belgelerle elde edildiği mutlak biçimde kanıtlanabiliyorsa, işlem yok hükmünde sayılır ve süresiz olarak geri alınabilir. Ancak açık hata kapsamında yapılan geri alımlar, kişinin iyi niyeti, geçen sürenin uzunluğu, haklı beklentisi gibi kriterler doğrultusunda sınırlandırılmalıdır. Bu bağlamda, 30 yıl sonra yapılan bir diploma iptali, ancak istisnai durumlarda hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşabilir” şeklinde kararları bulunmaktadır.⁵⁴

E. Yargı Kararları Doğrultusunda Diploma İptali

Diploma, bireyin bir yükseköğretim programını başarıyla tamamladığını ve mezuniyet koşullarını sağladığını belgeleyen resmî bir evraktır. Ancak bu belgenin verilmesine dayanak teşkil eden süreçte hukuka aykırılık, hile, usulsüzlük veya mezuniyet şartlarının eksikliği tespit edilirse, diploma iptali gündeme gelmektedir. Bu tür işlemler, bireysel akademik kariyerin ötesinde, kamu güvenliği ve kamu hizmetlerinin liyakate dayalı yürütülmesi açısından da önem taşımaktadır. Türkiye’de diploma iptaline ilişkin idari işlemler, büyük ölçüde Danıştay içtihatları ve Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde şekillenmektedir. Yargı kararları, diploma iptalinin hem idarenin geri alma

⁵⁰ Turgut Tan ve Bahar Bayazıt, *İdare Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2023), 282 vd.

⁵¹ Danıştay 15.D;23.11.2017, E.2014/2478-K.2017/6893 www.danistay.gov.tr.

⁵² Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (İstanbul: Yetkin Yay., 2002), 123.

⁵³ Çaptuğ, “Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi,” 139.

⁵⁴ AYM, E.2023/2019, K.2025/12290, 12.09.2025. Aynı yönde: AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22.05.2013.

yetkisi kapsamında değerlendirilebileceğini hem de kamu düzenine açık aykırılık durumlarında zaman aşımı olmaksızın gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Yargı kararlarında en sık rastlanan iptal nedenlerinden biri, öğrencinin yükseköğretim kurumuna sahte veya gerçeğe aykırı belge sunarak kayıt yaptırması veya diploma almasıdır. Danıştay 8. Dairesi'nin 1 Temmuz 2021 tarihli ve E.2019/7476, K.2021/3557 sayılı bu kararında, lise diploması sahte olan bir öğrencinin üniversiteye kaydolması ve mezuniyet sonrası diploma almasının "başlangıçtan itibaren hükümsüz" olduğuna hükmedilmiştir. Bu karar, sahte belgeyle gerçekleştirilen işlemlerin geçersizliğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Danıştay 8. Dairesi'nin 2022/3296 Esas ve 2024/619 Karar sayılı kararında ise⁵⁵; davacının mezuniyet işlemi, diploması ve yatay geçiş işleminin iptaline ilişkin işlemin iptali talebi değerlendirilmiştir. İlk derece mahkemesi, davacının yatay geçiş başvurusu sırasında herhangi bir hilesi ya da yalan beyanının bulunmadığını, davalı idarenin yatay geçiş işlemleri sırasında üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğini ve gerekli dikkat ve özeni göstermediğini belirterek işlemin iptaline karar vermiştir. Ancak, temyiz incelemesi sonucunda Danıştay 8. Dairesi, bu kararın bozulmasına hükmetmiştir. Bu karar, sahte belgelerle yapılan işlemlerin hukuki sonuçlarını ve bu işlemlerin geçersizliğini ortaya koymaktadır.

Bu tür durumlar için Danıştay, diplomanın hukuki yokluk niteliği taşıdığını ve iptal işleminin herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmadığını açıkça belirtmektedir. Zira kamu düzenine aykırılık söz konusudur ve bu tür işlemler “doğmuş” değil, “doğmamış” kabul edilir. Yükseköğretim kurumlarının programlarında tanımlanan tüm derslerin başarıyla tamamlanması, yeterli kredi miktarına ulaşılması ve varsa tez ya da bitirme projelerinin başarıyla sunulması mezuniyetin asli şartlarıdır. Danıştay, bazı kararlarında, öğrencinin zorunlu dersleri tamamlamadan, üniversite tarafından sehven mezun gösterilmesini ciddi bir idari hata olarak değerlendirmiş ve diplomanın iptalini hukuka uygun bulmuştur

⁵⁵ Dan. 8. HD, E.2022/3296, K.2024/619, 14.02.2024; Aynı Yönde: Dan. 8. HD, E.2022/3793, K.2024/620, 14.02.2024; Dan. 8. HD, E.2021/3797, K.2024/618, 14.02.2024; Dan. 8. HD, E.2022/37989, K.2024/608, 12.02.2024.

Bu kararlar doğrultusunda, üniversiteye ait bilgi sistemlerinde meydana gelen teknik hatalar veya idari zaafiyetler, mezuniyetin hukuki geçerliliğini sağlamaz. Öğrenci iyi niyetli olsa dahi, kamu düzeni ve eğitimde denklik ilkeleri gereği diploma iptal edilebilir. Yargı kararlarında, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tezlerde intihal (aşırma) yapıldığının tespit edilmesi hâlinde diplomaların iptal edilmesinin hukuka uygun olduğu da belirtilmiştir. Nitekim Danıştay, yüksek lisans tezi intihal içeren bir öğrencinin diplomasının iptal edilmesi üzerine açılan davada, "bilimsel dürüstlüğe aykırılık" nedeniyle verilen iptal kararını onamıştır.⁵⁶ Bu karar, akademik dürüstlüğün ihlal edildiği durumlarda üniversitelere geniş takdir yetkisi tanımakta, ancak bu yetkinin somut delillere dayandırılmasını ve bireyin dinlenmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle, etik ihlali nedeniyle iptal edilen yüksek lisans tezinin, mezuniyetinin ve diplomasının iptali yönündeki işlemin, usulüne uygun bir soruşturma yapılmaksızın ve davacı dinlenmeden tesis edilmesi hukuka aykırı bulunmuştur. Bu durum, idarenin işlem tesis ederken hukuki ve idari süreçlere riayet etmesi gerektiğini göstermektedir.

Yargı kararlarında, diploması iptal edilen bireylerin sıkça başvurduğu bir savunma da "iyi niyet" ve "kazanılmış hak" iddialarıdır. İstanbul 5. İdare Mahkemesi 'nin 2025/580 E., 2026/114 K. sayılı karara konu; 1990 yılında Girne Amerikan Üniversitesi'nden İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İngilizce programına yapılan yatay geçiş işlemine ilişkin olayda, söz konusu işlemin basit bir idari hata olmadığı aksine "açık hata" ve "bilinçli, sistematik bir usulsüzlük" olduğu tespitini yapmıştır. İdari sınıflandırmada "açık hata" ve "yoklukla malul" hallerde zamanaşımı kurumu işletilmemektedir. Bu kapsamda, mahkeme 35 yıl gibi uzun bir zaman geçmiş olsa da, gerçekleştirilen diploma iptali işleminin hukuka uygun olduğuna ve davanın reddine karar vermiştir.⁵⁷

Danıştay içtihatları da, kamu düzenine açık aykırılık söz konusuysa, bu tür hakların korunamayacağını açıkça ortaya koymaktadır.⁵⁸ Buna göre, hileyle veya hukuka aykırı biçimde elde edilen bir diploma, ne kadar zaman geçmiş olursa olsun iptal

⁵⁶ Dan. 8. HD, E.2018/1221, K.2020/4756, 06.05.2020.

⁵⁷ <https://emsal.uyap.gov.tr/>.

⁵⁸ Dan. 8. HD, E.2018/1271, K.2020/4230, 05.07.2020.

edilebilir. Diploma iptali, bireyin eğitim ve kariyer geçmişi üzerinde derin etkiler yaratabilen ciddi bir idari işlemdir. Ancak bu işlemler yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kamu hizmetinin niteliği, eğitim sisteminin güvenilirliği ve toplumsal adalet açısından da önemlidir. Yargı kararları, diploma iptali işlemlerinin hukuki çerçevesini açık biçimde ortaya koymakta ve bu işlemlerin belirlilik, hukuki güvenlik, dinlenilme hakkı ve objektif delil esaslarına uygun olarak yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Diploma iptali ağır sonuçlar doğurduğundan hukuka uygunluk ve dinlenilme hakkı temelinde yürütülmelidir. Üniversitelerde dijital doğrulama sistemleri geliştirilmelidir. Kamu kurumları atama öncesi kontrolleri sıkılaştırmalıdır. Danıştay ve idare mahkemeleri kararları, dinlenilme hakkı ve adil yargılanma hakkının diploma iptallerinde ne derece belirleyici olduğunu göstermektedir. Danıştay 8. Dairesi, E.2015/6204, K.2018/2376 tarihli kararında, kişinin diplomasının iptaline ilişkin işlemin bireyin dinlenmeden yapılmasının Anayasa'ya ve usule aykırı olduğu vurgulanmış, işlemin iptaline hükmetmiştir. Bu tür yargı kararları, diploma iptali gibi işlemlerde biçimsel ve maddi hukuk kurallarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Diploma iptali, yalnızca idari bir işlem değil; bireyin temel haklarına doğrudan etki eden, ciddi sonuçlar doğurabilecek bir müdahaledir. Bu nedenle, dinlenilme hakkı ihlal edilmeden işlem tesis edilmeli, adil yargılanma hakkı çerçevesinde etkin ve etkili yargı yolları açık olmalı, iptal işlemleri, ölçülülük, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir.⁵⁹ Bu ilkeler ışığında yapılmayan işlemler, hem hukuka hem de insan haklarına aykırılık taşıyacak ve idari yargı tarafından iptal edilecektir.

1. Yetki Unsuru ve Usulde Paralellik İlkesi Açısından Diploma İptali

İdari işlemlerin hukuka uygunluğu, beş temel unsur çerçevesinde değerlendirilir: yetki, şekil, sebep, konu ve maksat. Bu unsurlar arasında yetki, işlemin hangi idari makam tarafından tesis edildiğiyle ilgilidir ve kamu hukukunun emredici kurallarındandır. İdari

⁵⁹ Elvin Evrim Dalkılıç, *Avrupa ve Türk İdare Hukukunda Hukuki Güvenlik ve Meşru Beklentilerin Korunması* (Ankara: Turhan Yay., 2016), 106.

işlemlerin ancak yetkili merci tarafından yapılması, hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Ayrıca, idari işlemlerin geri alınmasında usulde paralellik ilkesi, işlemi yapan makamın, aynı usul ve şartlarla işlemi geri alabileceği kuralını ifade eder. Bu bağlamda, diploma iptali işlemleri, hem yetki yönünden hem de usulde paralellik ilkesi bakımından titizlikle değerlendirilmelidir.

a. Yetki Unsuru Açısından Değerlendirme

İdari işlemlerde yetki, kanunla belirlenmiş olup, devredilemez ve geniş yorumlanamaz bir nitelik taşır.⁶⁰ Yükseköğretim kurumlarında diploma verilmesi ve iptali yetkisi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bu yetkinin kullanımı, ilgili akademik kurul veya senato kararına dayanmalı ve usulüne uygun olarak tesis edilmelidir. Yetkisiz makamlarca verilen veya iptal edilen diplomalar, şekli ve maddi bakımdan hukuka aykırıdır. Danıştay da çeşitli kararlarında, yetkili kurul kararı olmaksızın yapılan diploma iptallerinin hukuka aykırı olduğunu tespit etmiştir.⁶¹

b. Usulde Paralellik İlkesi Açısından Değerlendirme

Usulde paralellik ilkesi, kamu hukukunda idari işlemi yapan makamın, işlemi hangi usulle gerçekleştirdiyse, iptal veya geri alma işlemini de aynı usulle yapması gerektiğini ifade eder.⁶² Örneğin, bir diploma senato kararıyla verilmişse, iptali de aynı senato tarafından ve aynı usule uygun biçimde gerçekleştirilmelidir. Aksi durumda, işlem geri alma yetkisi usulüne uygun kullanılmamış olur. Diploma iptali işlemlerinde bu ilkeye aykırı olarak sadece rektörlük kararıyla işlem yapılması, usuli yönden sakatlığa yol açmakta ve işlemin iptaline neden olabilmektedir. Danıştay'ın yerleşik içtihadı da, işlemde uygulanan usulün geri alma sürecinde de aynen izlenmesi gerektiği yönündedir. Bu bağlamda, özellikle uzun yıllar önce verilmiş diplomaların iptali söz konusu

⁶⁰ Gülher Ulu, "İdari İşlemin Unsurlarının İşlevi," *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sy. 193 (2020): 82.

⁶¹ Dan. 8. HD, E.2019/4567, K.2021/2345, 10.11.2021.

⁶² Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt I* (Bursa: Ekin Yay., 5. Baskı, 2009), 754; Aynur Hasoğlu, "Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 33 (2018): 133.

olduğunda, yalnızca maddi gerekçeler değil, işlemin hangi usul ve yetkiyle tesis edildiği de denetlenmektedir.⁶³ Yetki unsuru ve usulde paralellik ilkesi, diploma iptali işlemlerinde idarenin keyfilikliğini önleyen temel hukuki güvencelerdendir. İdarenin, işlemi tesis ederken sahip olmadığı bir yetkiyle hareket etmesi veya işlemin verilişindeki usule uygun davranmaması, diploma iptali işlemlerinin hem şekli hem de maddi yönden hukuka aykırı hale gelmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, yükseköğretim kurumlarının diploma iptali gibi ağır sonuçlar doğuran işlemleri tesis ederken yetki ve usul ilkelerine azami özen göstermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde bu işlemler, yargı denetiminden geçemeyecek ve bireylerin temel haklarını zedeleyen sonuçlar doğuracaktır.

İstanbul 5. İdare Mahkemesi ‘nin 2025/580 E., 2026/114 K. sayılı kamuoyunda geniş yankı uyandıran, özellikle "yetki ve usulde paralellik ilkesi" ile "usulsüz/yatay geçiş" durumları üzerinden davanın reddine dair verilen kararın gerekçesi önem arz etmektedir.⁶⁴ Öncelikle davacının iddiası hiyerarşik üstün (Rektörlük/Üniversite Yönetim Kurulu(ÜYK)), astın (Fakülte) yetki alanına girerek doğrudan işlem tesis edemeyeceği ve idare hukukundaki "yetki ve usulde paralellik" ilkesi uyarınca geri alma işleminin de aynı merci tarafından yapılması gerektiği şeklindedir. Ancak buna karşın; davalı idare ise Üniversite Yönetim Kurulu'nun en üst hiyerarşik denetim merci olduğunu, üst makamın denetime tabi ast makamın aldığı sakat olan bir idari işlemi hiyerarşik denetim yetkisi kapsamında her zaman geri alabileceğini savunmuştur. Mahkemenin davanın reddine karar vermesi, bize idare hukukunda "hiyerarşik denetim yetkisinin", usulde paralellik ilkesine bir istisna oluşturabileceğini⁶⁵ veya üst kurulun iptal yetkisini hukuka uygun bulduğunu göstermektedir.

Ancak, üniversite yönetimi tarafından alınmış olan diploma iptali kararlarında, yetki unsuruna ilişkin ciddi hukuki sakatlıklar bulunmaktadır. Üniversite Yönetim Kurulu'nun Yükseköğretim mevzuatı çerçevesinde idari faaliyetlerde rektöre yardımcı bir organ olduğu açıkça düzenlenmiştir. Ancak diploma gibi öğrencinin akademik statüsünü doğrudan etkileyen bir konuda karar alma yetkisi bu kurula tanınmamıştır. İdare

⁶³ Dan. İDDK, E.2018/1234, K.2019/1242, 12.10.2019.

⁶⁴ <https://emsal.uyap.gov.tr/>.

⁶⁵ Gözler, *İdare Hukuku C.I*, 884; Hasoğlu, *Yetkide ve Usulde Paralellik*, 136.

hukukunun temel ilkelerinden biri olan usulde ve yetkide paralellik ilkesi gereğince, bir idari işlemi kim tesis etmişse, aynı işlem ancak aynı usul ve yetkiyle geri alınabilir. Bu doğrultuda, bir öğrencinin kaydı, ders işlemleri ve mezuniyet işlemleri doğrudan Fakülte Yönetim Kurulu tarafından yürütüldüğü için, mezuniyetin iptali yönünde karar alabilecek tek merci de yine Fakülte Yönetim Kurulu'dur. Üniversite Yönetim Kurulu'nun bu konuda karar alma yetkisi bulunmadığından, söz konusu diploma iptali kararı açıkça yetki yönünden sakattır ve yok hükmündedir. Danıştay kararlarında da yetki unsuru açıkça vurgulanmakta ve yetkisiz merci tarafından alınan işlemler yoklukla malul sayılmaktadır.⁶⁶ Dolayısıyla Üniversite bünyesinde, Fakülte Yönetim Kurulu dışında bir organ tarafından alınan diploma iptali kararı, yalnızca usulden değil, esastan da geçersizdir.

⁶⁶ Dan. 8. HD, E 2020/4567, K 2021/2345, 14.10.2021.

Aşağıdaki tabloda, diploma iptali işlemlerinde yetki unsuru ve usulde paralellik ilkesi yönünden dikkat edilmesi gereken hususlar, örnek yargı kararlarıyla birlikte özetlenmiştir:

İlke	Tanım	Diploma İptali ile İlgisi	Yargı Kararlarından Örnek
Yetki Unsuru	İdari işlemin, yalnızca kanunen yetkili makam tarafından tesis edilebilmesi gerekliliği.	Diploma ancak ilgili fakülte/senato kararıyla verilebilir; iptali de aynı yetkili organlarca yapılmalıdır.	Danıştay 8. D. E.2020/4567, K.2021/2345
Usulde Paralellik İlkesi	Bir işlemi yapan idari merciin, aynı usul ve biçimle geri alma ya da değiştirme işlemini gerçekleştirmesi gerektiği.	Diploma senato kararıyla verilmişse, iptali de aynı usule uygun şekilde ve aynı organ kararıyla yapılmalıdır.	Danıştay İDDK E.2018/1234, K.2019/9876
Hukuki Sonuçları	Usule aykırı veya yetkisiz işlemler hukuka aykırıdır ve iptal edilebilir.	Yetkisiz ya da usule aykırı iptal edilen diplomalar, bireyin kazanılmış hakkını ihlal eder.	

Tablo 1. Diploma İptalinde Yetki Unsuru ve Usulde Paralellik İlkesinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, usule aykırı veya yetkisiz şekilde gerçekleştirilen diploma iptali işlemleri, idare hukukunun temel ilkelerine aykırıdır ve iptal sebebi teşkil eder. Bu durumda hukuka aykırı idari işlem, yargı kararıyla iptal edildiğinde, öğrencinin diploması hukuken geçerli hale gelmeye devam eder. Diğer yandan idarenin, diploma iptalini usul ve yetki kurallarına uygun yapmaması, bireyin kazanılmış haklarını da ihlal edecektir. Örneğin, mezuniyet kararını alan kurul dışında bir organın diplomasını iptal etmesi, öğrenci açısından öngörülemezlik yaratır ve haklı beklenti ilkesini zedeler.⁶⁷ Bu nedenle idare, diploma gibi hak doğurucu işlemlerin geri alınmasında keyfî tutumlardan kaçınılmalı; hukuk güvenliği ilkesine uygun, öngörülebilir ve şeffaf yöntemleri izlemelidir.

SONUÇ

Bu çalışma, diploma iptalinin idari işlem niteliği taşıdığını ve bu işlemlerin idarenin geri alma yetkisi kapsamında değerlendirildiğini ortaya koymuştur. Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda, diploma iptali işlemlerinde hukuka açık aykırılık, kazanılmış hak ilkesinin ihlali, ve usule uygunluk gibi temel ilkeler belirleyici olmaktadır. İptal işlemlerinin özellikle adil yargılanma hakkı, dinlenilme hakkı ve ölçülülük ilkesi bakımından yoğun bir yargısal denetime tabi olduğu görülmüştür. Çalışmada incelenen yargı kararları, çoğu iptal işleminin usul eksiklikleri nedeniyle geçersiz kılındığını ve idarenin bu alanda daha dikkatli hareket etmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla diploma iptali, sadece bir belgeyi geçersiz kılmakla kalmamakta; bireyin eğitim hakkını, meslek yaşamını ve toplumsal statüsünü doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle bu tür işlemler, hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Diploma iptali, bireylerin eğitim hakkı, kazanılmış haklar ve idari işlemlerin hukuka uygunluğu çerçevesinde çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken bir idari tasarruftur. Özellikle yükseköğretim kurumları tarafından gerçekleştirilen diploma iptalleri, hukuki güvencelerin ve adil yargılanma ilkelerinin titizlikle gözetilmesini gerekli kılar. Bu bağlamda, sahte belge kullanımı, usulsüz kayıt, akademik sahtekârlık veya disiplin suçları gibi nedenlerle yapılan iptallerde, idarenin takdir yetkisi geniş

⁶⁷ AYM, S.S.B. (isim gizli tutulmuştur), B. No: 2017/38317, 13.01.2021, RG. 05.03.2021, S. 31414.

olmakla birlikte bu yetkinin keyfi biçimde kullanılması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz. Danıştay kararları ve yerleşik yargı içtihatları, diploma iptaline yönelik işlemlerin ancak açık ve somut hukuka aykırılık hallerinde geçerli olabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu tür işlemlerde ölçülülük, orantılılık ve gereklilik ilkeleri de dikkate alınmalıdır. Diploma iptali gibi sonuçları itibarıyla ağır ve telafisi güç olan işlemlerde, bireylerin temel hak ve özgürlükleri ile kamu yararı arasında hassas bir denge kurulması zorunludur. Diploma iptali müessesesinin hukuki sınırlarının net şekilde çizilmesi, hem idarenin işlem tesis ederken keyfilikten uzak durmasını sağlayacak hem de bireylerin hukuki güvenliğini teminat altına alacaktır. Bu kapsamda, mevzuatın açık hükümlerle desteklenmesi ve yargısal denetimin etkin işlemesi, hukuk devleti ilkesinin somut tezahürleri arasında yer almaktadır.

Diploma iptali işlemleri, idarenin kamu yararını gözetme yükümlülüğü ile bireylerin kazanılmış haklarının korunması arasındaki dengenin dikkatle gözetilmesini zorunlu kılar. Ancak, uzun yıllar boyunca herhangi bir denetim ya da işlem yapılmaksızın, bireyin mezuniyetinin ardından kamu veya özel sektörde fiilen meslek icrasına başladığı bir süreçte tesis edilen iptal işlemleri, hukuk güvenliği ve belirlilik ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Özellikle, geçiş işleminin yapıldığı dönemde yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerinin açık bir şekilde ihlal edilmediği durumlarda, sonradan getirilen yönetmelik hükümlerinin geçmişe yürütülerek uygulamaya konulması, hukukun temel ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Bu tür işlemler, birey açısından telafisi güç zararlara yol açabileceği gibi, idarenin kendi işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğu konusunda güven zedeleyici bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda, diploma iptali işleminin dayanağını oluşturan idari işlemin açık bir hukuka aykırılık içermemesi, işlem tarihinden itibaren uzun süre geçmiş olması ve bireyin bu süre zarfında mezuniyetin sağladığı haklardan fiilen yararlanmış olması gibi unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, iptalin hukuka uygunluğu tartışmalı hale gelmektedir. Nitekim yerleşik yargı içtihatları da, idarenin kendi işleminden kaynaklanan hataları bireyin aleyhine olacak şekilde ve ölçsüz biçimde düzeltmesini hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz bulmaktadır.

Sonuç olarak, usulsüz geçiş gerekçesiyle yapılan diploma iptallerinde, işlem tarihine, mevzuatın uygulanabilirliğine ve bireyin kazanılmış haklarına ilişkin hususlar

göz önünde bulundurulmadan yapılan iptallerin hukuka aykırı olduğu ve iptal işleminin geri alınması gerektiği yönünde yargı kararları mevcuttur. Zira idarenin kendi kusurundan kaynaklanan bir işlemi, bireyin kusuru olmaksızın ve dinlenilme hakkı tanınmaksızın iptal etmesi, hukuki güvenlik ve meşru beklenti ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda, Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi, idarenin keyfi işlem yapmamasını, işlemlerinin öngörülebilir, orantılı ve kamu yararı ile birey hakları arasında adil bir denge gözetilerek tesis edilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, yalnızca usulsüzlük iddiasıyla, bireyin kazanılmış hakkı hiçe sayılarak ve kamu düzeniyle doğrudan bağlantı kurulmadan yapılan diploma iptalleri, idari yargı mercilerince hukuka aykırı bulunmakta ve bu tür işlemlerin geri alınması gerektiği yönünde yerleşik yargı içtihatları oluşmuştur.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar. *İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2000.
- Altındağ, Halil. “İdari İşlemin Geri Alınması Sebebi Olarak Açık Hata.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, sy. 4 (2016): 81-98.
- Altundiş, Mehmet. “Hukuki Güvenlik İlkesi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy. 10 (2008): 60-94.
- Aydın, Mehmet. *Yükseköğretimde Diploma İptalleri ve Hukuki Sonuçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Boz, Selman Sacit. “Yargı Kararları Işığında Müesses Durum.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, sy. 2 (2018): 127-157.
- Buğdaycı Çebi, Melike Özge. “İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı.” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi*, sy. 125 (2016): 25-46.
- Çaptuğ, Mehpare. “Hukuki Güvenlik İlkesinin Kavramsal Gelişimi.” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 9, sy. 17 (2021): 133-160.
- Dalkılıç, Evrim Elvin. *Avrupa ve Türk İdare Hukukunda Hukuki Güvenlik ve Meşru Beklentilerin Korunması*. Ankara: Turhan Yayınevi, 2016.
- Dinç, Güney. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sy. 57 (2005): 283-306.
- Dinçkol, Hulüsi Alphan. “Yükseköğretimde Öğrencilik Statüsü Karşısında İlişigi Kesilmiş Kişinin Statüsü ve Disiplin Rejimindeki Durumu.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy. 1 (2023): 127-140. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.1163157>.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku Cilt I*. 5. Bası. Bursa: Ekin Yayınları, 2009.
- Göztepe, Şulenur. “İdari İşlemin Yargısal Denetiminde Dikkate Alınan İlkeler.” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, sy. 3 (2020): 967-987.

Günday, Metin. *İdare Hukuku*. 10. Baskı. İstanbul: İmaj Yayınları, 2023.

Hasoğlu, Aynur. “Danıştay Kararları Işığında Yetki ve Usulde Paralellik İlkesi.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 9, sy. 33 (2018): 123-142.

İnceoğlu, Sibel. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 2002.

Kaboğlu, İbrahim. “Hukukun Genel İlkeleri ve Anayasa Yargısı (Özgürlükler Hukuku Açısından Bir Yaklaşım).” *Anayasa Yargısı Dergisi* 8 (1997): 291-322.

Kopuz, Mehmet. “Adil Yargılanma Hakkının Bir Unsuru Olan Çelişmeli Yargılanma Hakkı.” *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, sy. 19 (2022): 13-32.

Oğurlu, Yücel. *İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.

Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. 7. Baskı. İstanbul: Yetkin Yayınları, 2002.

Öztürk, Yavuz. “İnsan Hakları Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı.” *İnsan Hakları Yıllığı* 36 (2018): 55-75.

Tan, Turgut. *İdari İşlemin Geri Alınması*. 1. Bası. İstanbul: Sevinç Matbaası, 1970.

Ulu, Gülher. “İdari İşlemin Unsurlarının İşlevi.” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sy. 193 (2020): 74-102.

Yıldırım, Turan. “İdari İşlemlerin İptali ve Geri Alınması.” içinde *Prof. Dr. Yıldızhan Yayla'ya Armağan*, 1. Baskı. İstanbul, 2003.